

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัด และพระสงฆ์ คือสถาบันทางรูปธรรมของพระพุทธศาสนาที่สำคัญ เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพนับถือ และเป็นศูนย์รวมในด้านจัดกิจกรรมต่างๆ เพราะหน้าที่หลักของพระสงฆ์คือการสั่งสอนหลักธรรมทางศาสนาให้แพร่หลายและสืบต่อคำสอนของศาสนาให้คงอยู่ในสังคม นอกจากนี้ยังเป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านที่ส่งเสริมบุตรหลานมาอยู่รับใช้พระ บวช เรียน และศึกษาวิชาการต่างๆ เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครองที่ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอจะได้เรียกพบปะกับชาวบ้าน อีกทั้งยังเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจในการจัดบันเทิง มหรสพและกิจกรรมต่างๆ แต่ด้วยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุด้านประดิษฐ์กรรมทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ ทำให้สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีผลกระทบต่อค่านิยมและ ความเชื่อถือของประชาชน บทบาทของพระสงฆ์และวัดในพระพุทธศาสนาจึงเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ตามความเจริญทางวัตถุของสังคม เนื่องจากเกิดมีสถาบันใหม่ๆ เข้ามาแทนที่บทบาทเดิมของวัด เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ศาล สถานเริงรมย์ต่างๆ เป็นต้น ตลอดจนวิทยาการสมัยใหม่ทำให้คน เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมวัตถุนิยมอย่างเด่นชัด มีโลกทัศน์ของการสร้างสรรค์ท้าทายสูงขึ้น ทำให้คนบาง กลุ่มมองดูสังคมพระสงฆ์และสถาบันพระพุทธศาสนาว่าเป็นของเก่าไม่ทันสมัย มีลักษณะไม่เป็น วิทยาศาสตร์โดยเฉพาะในหมู่ปัญญาชน นักเรียน นิสิต นักศึกษาที่ศึกษาในวิชาการสมัยใหม่ สถานะ ของพระสงฆ์และวัดในสายตาของคนรุ่นใหม่จึงแตกต่างไปจากอดีต โดยเฉพาะสังคมเมือง วัดมิได้เป็น ศูนย์กลางชุมชนและไม่ได้เป็นสถานศึกษาสำหรับกุลบุตรอีกต่อไป □

อย่างไรก็ตามบทบาทของวัดและของพระสงฆ์ก็ยังปรากฏให้เห็นอยู่และการที่ศาสนา จะมีความสำคัญและได้รับการยอมรับนับถือจากคนในสังคมนั้นขึ้นอยู่กับว่าศาสนาได้สร้างประโยชน์ ตอบสนองความต้องการในการแก้ไขปัญหาชีวิตของคนในสังคมและปัญหาระดับสังคมในปัจจุบัน การ ปกครองคณะสงฆ์ไทยเป็นระบบที่สืบเนื่องมาจากระบบการปกครองคณะสงฆ์ครั้งพุทธกาลที่ เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและเหมาะสมสำหรับการรักษาสถาบันศาสนาให้มั่นคงอยู่ ในสังคมไทยปัจจุบัน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าองค์ เดียวทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมาธิปไตย คือ ทรงแสดงธรรมปัญญัตติวินัย ทรงบริหารกิจการคณะ สงฆ์และการพระศาสนาและทรงวินิจฉัยอธิกรณ์ของพระภิกษุสงฆ์สาวก พระพุทธเจ้าทรงเป็นพระ

□ ชาญณรงค์ หินเกิด, “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖).

ธรรมราชา มีพระสารีบุตรเป็นพระธรรมเสนาบดีเป็นผู้ช่วยตามที่โปรดให้ช่วย กับพระโมคคัลลานะ และพระเถระทั้งหลายผู้เป็นสังฆบิดรและสังฆปริณายกเป็นหมู่ๆ ทรงมอบให้สงฆ์ประชุมกันทำสังฆกรรมทั้งปวง โดยเป็นการสงฆ์ ผู้เข้าประชุมพึงเป็นสมานสังวาสกันและจะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์และปฏิบัติตามพระธรรมวินัย การปกครองภายในหมู่หรือคณะที่เนื่องด้วยพระเถระ เช่น พระอุปัชฌา อาจารย์ปกครอง สัทธิวิหาริก และอันเตวาสิกพระเถระปกครองอาวาสิกะ (ภิกษุในอาวาส) นั้นๆ เมื่อพระพุทธรเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ทรงมอบพระธรรมวินัยเป็นศาสดาแทนพระองค์ ให้พระสงฆ์และคณะสงฆ์ถือธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ

การปกครองคณะสงฆ์จึงนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้าระบบการปกครองดี พระพุทธศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การปกครองสงฆ์ จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารกิจการของคณะสงฆ์ที่ต้องดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ มติ ของมหาเถรสมาคม ซึ่งในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ได้ระบุไว้ว่า คณะสงฆ์ หมายถึง บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัติ ซึ่งคณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม □

ในปัจจุบันขอบข่ายภารกิจของคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ ได้ระบุอย่างชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ๕) ด้านการสาธารณูปการ และ ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์

โดยผู้ที่มีบทบาทในภารกิจงานทั้ง ๖ ด้านดังกล่าว ไปใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ นั้นคือพระภิกษุสงฆ์ระดับ พระสังฆาธิการ ตามกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ.๒๕๔๑) ที่ให้ความหมายของพระสังฆาธิการไว้ว่า หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ อันได้แก่ ๑) เจ้าคณะใหญ่ ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย □

ในกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทั้งด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง ซึ่งแต่ละด้านมีผลกระทบต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์

□ กองทุนเพื่อกิจกรรมของคณะสงฆ์ภาค ๑, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม , (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕) หน้า ๑๑๓, หน้า ๑๑๘.

□ กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒).

ตัวอย่างเช่น ผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ความขัดแย้งทางการเมืองการสื่อสารในเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เป็นต้น ล้วนแล้วแต่มีพระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกจับตามองจากพุทธศาสนิกชนอย่างใกล้ชิด และมีการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งด้านลบและด้านบวก ในด้านที่พระสงฆ์จะมีการจะมีบทบาทที่สำคัญในการควบคุมดูแลอย่างไร จึงเป็นเรื่องที่นำศึกษาอย่างยิ่ง

การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี นั้น ยังเกิดปัญหาด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ อยู่หลายประการคล้ายกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง รวมถึงการสื่อสารที่ยังไม่ทั่วถึง ในบางกรณียังมีการดำเนินที่ล่าช้า การจัดการทางพุทธศาสนาในแต่ในครั้งยังมีการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงกัน และเห็นได้ชัดคือการขาดความร่วมมือต่างๆ มีความขัดแย้งกันในเรื่องการบริหารภายในวัด เช่น ลากสัการะ ยศ ตำแหน่ง หน้าที่การงาน การศึกษาปริยัติธรรม การเผยแผ่ การสงเคราะห์ทุนการศึกษา ภัตตาหาร และญาติโยมผู้ให้ความอุปถัมภ์บำรุงวัด และปัญหาอื่นๆ อีกหลายประการ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ควรได้รับการพัฒนาในด้านความรู้ให้มากขึ้น และทราบถึงบทบาทของคณะสงฆ์ในการปกครอง ทราบการแสดงบทบาทในการพัฒนาคณะสงฆ์ เข้าใจปัญหาอุปสรรคสาเหตุและปัจจัยอื่นๆ โดยประยุกต์หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชน ดังนั้น จึงควรให้มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการหารูปแบบที่เหมาะสมและปรับปรุงระบบบริหารงานคณะสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อแนวทางการดำเนินงานบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตามยุคสมัย สามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานได้ ซึ่งหลักธรรมที่กล่าวถึงสำหรับผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ คือ หลักอริยบท ๔[□]

หลักอริยบท ๔ เป็นหลักธรรมสำหรับผู้บริหารให้ประสบความสำเร็จเป็นหนทางแห่งความเจริญก้าวหน้า ซึ่งสามารถใช้บริหารกิจการคณะสงฆ์ได้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีอยู่ ๔ ประการ คือ ๑) ฉันทะ คือความพอใจ รักในสิ่งที่ทำและสิ่งที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ๒) วิริยะ คือความพยายาม ขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ๓) จิตตะ คือความเอาใจใส่ มุ่งมั่นต่อสิ่งที่ทำ มีสติ ไม่เหม่อลอยฟุ้งซ่าน ต้องมีสมาธิ และตั้งอกตั้งใจ ๔) วิมังสา คือการรู้จักพิจารณาหาเหตุผลให้ปัญญาในการทำงาน ประกอบไปด้วยการวางแผนงาน การวัดผลงาน เมื่อมีข้อบกพร่องต้องรู้จักแก้ไขปรับปรุง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาในฐานะเป็นหนึ่งในพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนากิจการคณะสงฆ์ตามสภาพข้อเท็จจริง เพื่อนำผลการศึกษาไป

□ ท.ป. (ไทย) ๑/๑๑๐/๘๐-๘๑.

พัฒนาและดำเนินแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาปัจจัยต่างๆ ให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ตลอดจนข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี” มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเอกสาร จากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวิจัยภาคสนาม เกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ๕) ด้านการสาธารณูปการ และ ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งประกอบด้วยฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ อายุ พรรษา การศึกษาสามัญ การศึกษานักธรรม การศึกษาบาลี

ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ได้แก่ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ๕) ด้านการสาธารณูปการ และ ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มประชากรเป็นพระสงฆ์ในเขตการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จำนวน ๑๔๗ รูป [□] โดยจำแนกตามตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้วัดในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี สังกัดมหานิกาย ซึ่งมีจำนวน ๙๗ วัด ใน ๒๔ ตำบล

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๕๕ ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ รวมเป็นระยะเวลา ๑๑ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องทราบ

๑.๔.๑ ระดับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี นั้นเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ เปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีซึ่งจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันหรือไม่

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีมีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานงานวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีระดับการนำหลักอริยบท ๔ มาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสงฆ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีระดับการนำหลักอริยบท ๔ มาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสงฆ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีระดับการนำหลักอริยบท ๔ มาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสงฆ์แตกต่างกัน

[□] สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองลพบุรี, จำนวนพระสงฆ์ในเขตการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี, สิงหาคม, ๒๕๕๕.

สมมติฐานที่ ๔ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีระดับการนำหลัก
อิทธิบาท ๔ มาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีระดับการนำหลักอิทธิ
บาท ๔ มาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการแตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย

ประสิทธิภาพ หมายถึง การปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการ สังกัดวัดภายในอำเภอเมือง
จังหวัดลพบุรี ที่สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายตามที่เกณฑ์คุณภาพและเวลา

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์ พระภิกษุผู้
ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง พระภิกษุผู้มี
ตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ โดยศึกษาพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัด
ลพบุรี จำนวน ๒๒๔ รูป[□] ซึ่งมีตำแหน่งดังนี้ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นต้น

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ กิจการที่คณะสงฆ์ในเขตปกครองของอำเภอเมือง จังหวัด
ลพบุรี ซึ่งดูแลกิจการของสงฆ์ซึ่งมีอยู่ ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์
การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ เพราะฉะนั้น การบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็น
การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งในและนอกวัด มาจัดสรรผลประโยชน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่วัด

การปกครอง หมายถึง การควบคุมดูแลให้พระสงฆ์ภายในวัดประพฤติปฏิบัติตามพระ
ธรรมวินัยเพื่อให้เกิดความเรียบร้อย

การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการศึกษา ส่งเสริมให้พระสงฆ์ภายในวัดได้ศึกษา
เล่าเรียนทั้งทางธรรม และทางโลก

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา
หรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน

การเผยแผ่ หมายถึง การจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา การบรรยายหรือปาฐกถา
ธรรม การจัดศาสนพิธีต่างๆ และการให้ธรรมะหรือการสนทนาธรรมแก่คนในชุมชนสังคม รวมทั้งจัด
ห้องสมุดหรือจัดพิมพ์หนังสือธรรมะไว้เผยแผ่ให้ผู้สนใจศึกษาค้นคว้า

สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนสมบัติไว้ในวัด
ด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุ และศาสนสถานที่มียุคเดิมให้มั่นคงถาวร และ
ก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนา

[□] สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมือง, จำนวนพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัด
ลพบุรี, สิงหาคม, ๒๕๕๔.

สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลคนในสังคมและชุมชน โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณะกุศลหรือให้ความสะดวกแก่สังคมและชุมชน เพื่อให้สังคมและชุมชนมีการพัฒนาที่ดีต่อไป

หลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เป็นรากฐานแห่งความสำเร็จ ประกอบไปด้วยหัวข้อธรรม ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา¹

ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ ความรัก ความชอบ ความสนใจในสิ่งที่ทำ คือ มีใจที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ

วิริยะ หมายถึง ความขยัน หมั่นเพียร ที่ผู้ปฏิบัติงานพึงปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่นพยายาม ด้วยความอดสาหะอดทน ทำอย่างเต็มที่ เต็มกำลัง และเต็มความสามารถ เพื่อให้งานที่ปฏิบัติประสบความสำเร็จ

จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ในงานที่ทำ หมั่นตรวจตราดูแลอยู่เสมอ ไม่ปล่อยปละละเลยกับงานของตน ตั้งใจและจดจ่ออยู่กับงานที่ตนกำลังทำอยู่ เพื่อให้บรรลุจุดหมายของงาน

วิมังสา หมายถึง ต้องมีการพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้สติปัญญา การใช้เหตุผล การใช้สติ รู้จักคิด รู้จักอ่าน ว่าสิ่งไหนทำไปแล้วถูกหรือผิดอย่างไร ถ้าสิ่งไหนทำไปแล้วได้ผลดี ก็ควรจะทำมากขึ้น ถ้าสิ่งไหนผิดก็ควรที่จะแก้ไข มันก็จะนำไปสู่ผล คือ ความสำเร็จนั่นเอง

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค ตลอดจนข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

๑.๗.๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคณะสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

¹ ที.ปา.(ไทย) ๑/๑๑๐/๘๐-๘๑.